



Korištenje igranih filmova u poučavanju o holokaustu

Miljenko Hajdarović, prof.
Platforma Klio

Korištenje filmova u nastavi

Korištenje filmova u učionicama Povijesti općenito se smatra vrijednim i privlačnim obrazovnim alatom, ali mišljenja se mogu razlikovati ovisno o različitim čimbenicima kao što su kontekst, određeni odabrani film i pedagoški pristup. Valja imati na umu da se kod igranih filmova ne radi o reprodukciji stvarnosti koju je iznimno teško postići čak i u dokumentarnim filmovima. Igrani filmovi produkt su interpretacije neke teme u očima scenarista, mogućnostima producenta, zamisli redatelja i, naposljetku, u izvedbi glumaca. Uvijek se radi o prilagodbi, o dramaturški prilagođenoj priči koja se više ili manje temelji na događaju ili ljudima iz prošlosti.

Krenimo od mogućih prednosti korištenja igranih filmova u nastavi. Filmovi mogu zaokupiti pozornost i zanimanje učenika čineći povijesne događaje privlačnijima i lakšima za razumijevanje. Vizualni i auditivni elementi mogu poboljšati iskustvo učenja, posebno za učenike kojima bi tradicionalna predavanja mogla biti manje zanimljiva. Filmovi mogu izazvati emocije i empatiju pružajući učenicima osobniju i emotivniju povezanost s povijesnim događajima. Ovaj emocionalni angažman može pridonijeti dubljem razumijevanju i zadržavanju informacija. Scenski vizuali mogu pomoći učenicima da lakše zamisle povijesne kontekste, nepoznate lokacije i događaje. Filmovi mogu ponuditi različite perspektive povijesnih događaja omogućujući učenicima da vide različite strane priče ili razumiju iskustva različitih pojedinaca ili grupa. To može pridonijeti nijansiranjem i sveobuhvatnijem razumijevanju povijesti. Filmovi mogu pružiti uvid u kulturni kontekst određenog razdoblja prikazujući društvene norme, vrijednosti i stavove. Ovo može pomoći studentima u shvaćanju šireg konteksta u kojem su se odvijali povijesni događaji.

S druge strane, postoje i brojni nedostaci. Prije svega moramo napomenuti pitanje vremena, odnosno može li se zaista igrani film iskoristiti u nastavi Povijesti koja je ograničena tjednim rasporedom, velikim brojem tema i vezanih obrazovno-odgojnih ishoda. S obzirom na to da se velik dio rada s učenicima temelji na radu s izvorima, filmovi tu predstavljaju dodatan izazov kojeg je gotovo nemoguće uključiti u redovnu nastavu. Jed-

na od uobičajenih briga je povijesna točnost filmova. Filmski stvaratelji mogu uzeti kreativnu slobodu za dramatični učinak što dovodi do netočnosti ili pretjeranog pojednostavlivanja. Važno je da se nastavnici pozabave ovim problemima i daju dodatni kontekst ili ispravke. To opet iziskuje dodatno vrijeme koje treba *ukrasti* u satnici. Nastavnici moraju pažljivo planirati i integrirati filmove u nastavni plan i program bez žrtvovanja osnovnog sadržaja ili rasprava. Što se tiče pitanja vremena, ne treba zaboraviti da su igrani filmovi uglavnom duži od 90 minuta što ne stvara samo probleme vezane uz školske satove koji traju po 45 minuta, već i problem duže koncentracije učenika. Neki kritičari tvrde da bi korištenje filmova moglo dati prednost zabavi nad klasičnom povijesnom analizom. Za učitelje je ključno uravnotežiti zanimljive aspekte filmova s kritičkim razmišljanjem, raspravama i dodatnim materijalima. Glede pitanja autorskih prava za prikazivanje filmova u učionici, tu učitelji imaju slobodu korištenja filmova za nastavu, ali iz legalnih izvora. Definitivno bi bila loša poruka za učenike ako bi se filmovi puštali s tzv. besplatnih internetskih stranica ili preuzimali s *piratskih sajtova*.

Korištenje filmova o holokaustu

Holokaust je događaj iz prošlosti obilježen patnjom, nasiljem i smrću. Kad razmatramo dobno primjerene filmove o holokaustu za učenike između 13 i 18 godina, važno je pronaći ravnotežu između obrazovanja i osjetljivosti na emocionalni razvoj. O holokaustu postoji pregršt raznovrsnih materijala koji se uvijek mogu bolje iskoristiti od korištenja igranih filmova. Kao edukator koji se na razne načine bavi ovom temom već gotovo dvadeset godina otvoreno odgovaram od korištenja filmova o toliko osjetljivoj temi o kojoj imamo gomilu sjećanja na različitim medijima, fotografije, snimke, tekstove, pjesme, slike i štošta drugo. Film o holokaustu koristio bi tek nakon ozbiljne obrade teme i vjerojatno izvan redovne nastave Povijesti.

Ako već želite koristiti film, treba obratiti pozornost na više detalja:

1. Osigurajte se da učenici imaju kvalitetnu povijesnu pozadinu prije prikazivanja filma. Nemojte izolirati holokaust iz njegovog šireg povijesnog konteksta. Povežite događaje sa širom slikom Drugog svjetskog rata, usponom totalitarnih režima i globalnim posljedicama rata. To može uključivati informacije o usponu nacista u Njemačkoj, njihovoj ideologiji, antisemitizmu, Nürnberškim zakonima i tijeku događaja koji su doveli do holokausta. Svakom učitelju, bez obzira na predmet koji predaje, preporučujemo upoznavanje s Preporukama za poučavanje i učenje o holokaustu Međunarodnog saveza za sjećanje na holokaust (IHRA).
2. Odaberite filmove koji su primjereni dobi učenika. Uzmite u obzir emocionalnu zrelost razreda i odaberite filmove koji postižu ravnotežu između prenošenja težine događaja i osjetljivosti na emocionalnu dobrobit učenika. Nikako nemojte odabrati film s prikazima nasilja samo kako bi ti prikazi poslužili kao ilustracija počinjenog zločina. Razmislite o ponovnoj dehumanizaciji žrtava. Cilj je educirati i poticati empatiju, a ne iskorištavanje patnje onih koji su doživjeli te zločine. Odaberite filmove koji prenose težinu holokausta bez nepotrebnog traumatiziranja publike.
3. Nakon gledanja filma preporučljivo je provesti raspravu o viđenom. Stvorite siguran prostor za učenike da podijele svoje misli, emocije i pitanja. Ključno je obraditi emocije i misli koje mogu proizaći iz gledanja filmova o holokaustu. Ignoriranje ovog koraka može ostaviti učenike s nerazriješenim osjećajima ili pogrešnim predodžbama.
4. Budite svjesni mogućeg emocionalnog utjecaja na učenike i budite spremni ponuditi dodatnu podršku ako je potrebna. Osigurajte resurse za savjetovanje ili daljnje rasprave za učenike kojima bi sadržaj mogao biti posebno uznemirujući.
5. Koristite razne obrazovne resurse uz filmove. Uključite primarne izvore, svjedočanstva preživjelih i znanstvene članke kako biste pružili sveobuhvatno razumijevanje povijesnog konteksta i događaja.
6. Ne jačajte stereotype ili pojednostavljene priče. Razgovarajte o raznolikosti iskustava unutar židovske zajednice i različitim reakcijama pojedinaca i naroda tijekom holokausta. Naglasite priče o otporu, otpornosti i djelima dobrote tijekom holokausta. To može pomoći u ravnoteži pripovijesti i prikazati snagu ljudskog duha u suočavanju s nevoljama. Nemojte se dovesti

u situaciju gdje je prikazan samo dio života pod čizmom zločinaca. Žrtve su prije holokausta vodile normalan život i bile dio društva.

7. Nemojte previše pojednostaviti složene povijesne događaje. Iako su filmovi moćan medij, oni nužno mogu sažeti ili dramaturgizirati događaje. Treba poticati kritičko razmišljanje i raspravu o nijansama povijesnog prikazivanja.

Izbor i komentari filmova na temu holokausta

Filmovi o zločinima nad Židovima i o logorima snimali su se već tijekom Drugog svjetskog rata. Već se 1940. godine u britanskom trileru *Night Train to Munich* spominje koncentracijski logor. Koncentracijski logor iste godine spominje i Charlie Chaplin u svom *Velikom diktatoru*. U poljskom dokumentarnom filmu *Majdanek - cmentarzysko Europy* (1944.) prvi put se pojavljuju izvorne snimke iz logora, a dvije godine kasnije u filmu *The Stranger* redatelja Orsona Wellea uključene su izvorne američke snimke (hrpa leševa, unutrašnjost zatvora koja se u filmu krivo naziva plinskom komorom, prikaz oruđa za zlostavljanje logoraša, iznošenje preživjelih iz barake).

Slijedi kronološka lista igranih filmova koji se najčešće pojavljuju u raspravama o igranim filmovima u poučavanju holokausta. Zelena oznaka + označava film koji bi se mogao iskoristiti u obrazovne svrhe. Sivi X označava film koji ima potencijala, ali teško da je iskoristiv u nastavi. Crveni - označava film čije se korištenje ne preporučuje za poučavanje.

The Stranger (1946.) – Stranac



Trajanje: 95 minuta. Neposredno nakon Drugog svjetskog rata bivši nacist Kindler živi pod lažnim identitetom kao učitelj u gradiću u Connecticutu. Kad jedan od njegovih starih njemačkih suradnika (bivši zapovjednik koncentracijskog logora) neočekivano stigne u grad, dovodeći za sobom lukavog UN-ovog istražitelja ratnih zločina, Kindler pribjegava očajničkim mjerama kako bi sačuvao svoju tajnu. Istražitelj ga optužuje za kreiranje nacističke genocidne ideje. Zanimljivo je da autori nisu produžili prava pa je film u javnoj domeni od 1973. g. Dostupan je u The Internet Archive za pregled i preuzimanje (<https://archive.org/details/TheStranger720p>). Film je sigurno zanimljiv za stariju publiku, no sumnjam da bi se novim generacijama svidio crno-bijeli film s estetikom, glazbom i glumom karakterističnom za razdoblje pred skoro 80 godina. Uz to film sadrži scene nasilja poput gušenja golim rukama ili probadanje antagonista.

The Diary of Anne Frank (1959.) – Dnevnik Anne Frank



Trajanje: 179 minuta. Nakon što je Otto Frank 1952. godine objavio englesku verziju dnevnika svoje kćeri, priča je prvo adaptirana za kazalište. Predstava je praizvedena 5. listopada 1955. godine. Na temelju predstave nekoliko godina kasnije dio je kazališne ekipe snimio i film. U adaptaciji je sudjelovao i Otto Frank, a dio scena interijera snimljen u stvarnom skloništu obitelji Frank u Amsterdamu. Nakon uvodne scene s Ottom Frankom, Miëpom Giesom i Kralerom film okvirno prati radnju Annina dnevnika od trenutka dolaska u tajni aneks. Slično kao i kod prethodnog naslova film je crno-bijeli s glumom karakterističnom za pedesete godine prošloga stoljeća. Glumci koji glume tinejdžere djeluju znatno starije, odnosno neuvjerljivo. Millie Perkins, koja glumi četrnaestogodišnju Anne, tad je imala



već 23 godine. Film dobro prikazuje tjeskobu stanovnika tajnoga aneksa i života u tišini tijekom radnih dana. Prikazan je i značaj pomagača bez kojih se obitelji Frank i Pels (u filmu nazvani Van Daans) ne bi skrivala toliko dugo. U filmu se prikazuju i nestašluci Petrova mačka Mouschija o kojem je napisana knjiga *Mačak koji je živio s Annom Frank*. Anna je svog ljubimca Moortjea morala ostaviti prije odlaska u skrivanje. Film prikazuje više zaljubljenih trenutaka kao i poljubac Anne i Petera neposredno prije uhićenja.

Deveti krug (1960.)



Trajanje: 107 minuta. Film započinje u Zagrebu 1941. godine dolaskom ustaša na vlast. Ivo (Boris Dvornik) je mladić koji studira na fakultetu i živi s roditeljima. Njegovi susjedi su Židovi Alkalaji, a njihova kći Ruth (Dušica Žegarac) je Ivina prijateljica. Kad ustaše počnu progoniti Židove, Ruthina obitelj odluči nagovoriti Ivu da se oženi za Ruth. Iako je isprva protiv toga na kraju pristaje. Ubrzo nakon vjenčanja Ruth je deportirana u logor. Ivo je nastoji pronaći i kad je konačno pronađe Ruth je bolesna i puna ožiljaka. Pokušava je spasiti, ali i sam biva uhićen. Ivo u zatvoru upoznaje Zvonka, bivšeg kolegu iz škole koji je postao ustaški stražar. Neuspješno ga moli da mu pomogne osloboditi Ruth. Ivo je osuđen na smrt, ali Ruth ga spašava. Zajedno bježe iz Zagreba i na pronalaze mir u selu. Film završava scenom u kojoj Ivo i Ruth sjede na livadi i gledaju u zalazak sunca. Deveti krug je jedan od najvažnijih hrvatskih filmova. Nominiran za Oscara za najbolji strani film, a osvojio je brojne nagrade na festivalima. Film je hvaljen zbog svoje moćne priče, odlične glume i snažne antiratne poruke. Kao i kod prethodnog naslova današnje generacije će teško biti zainteresirane za crno-bijeli film specifične glumačke izvedbe. Unatoč tome film ima potencijala za korištenje u srednjoj školi. Potencijalno i u sklopu Hrvatskoga jezika.

The Hiding Place (1975.) – Skrovište



Trajanje: 150 minuta. Film temeljen na istoimenoj autobiografskoj knjizi Nizozemke Corrie ten Boom o otporu i iskustvima zatočeništva u koncentracijskom logoru. Film počinje nacističkom okupacijom Nizozemske 1940. g. Upoznajemo urarsku obitelj ten Boom koja svoja kalvinistička vjerska uvjerenja iskušava otporom vlastima u pomaganju susjedima – Židovima. Znatan dio filma prolazi upravo u moralnom propitivanju što kršćani zapravo moraju učiniti u takvoj situaciji i dokle smije ići građanski neposluh. Film prikazuje postepeno uvođenje antižidovskih mjera i porast nasilja. Otac obitelji prilikom uvođenja židovskih oznaka staje u red sa Židovima izjavljujući da bi zapravo svi trebali uzeti oznake bez obzira na podrijetlo. I doista tu oznaku nosi na svom odijelu. U jednoj od sljedećih scena obitelj sudjeluje u spašavanju i preseljenju na selo židovskog dojenčeta unatoč rizicima. Film doista prikazuje istinitu priču o suradnji obitelji ten Boom s nizozemskim pokretom otpora skrivajući židovske izbjeglice od nacista u njihovom domu u Amsterdamu te njihovom konačnom zatvaranju i prebacivanju u logor Ravensbrück gdje su gotovo svi umrli. U podužem filmu prilično su razrađene razlike brojnih sudionika događaja i njihovog prilagođavanja situaciji. Nisu svi nacisti prikazani kao zločinci niti su svi Nizozemci prikazani kao heroji. Čak ni svi Židovi koje ten Boomovi spašavaju nisu u potpunosti simpatični. U drugoj polovici filma, nakon što prvo završe u zatvoru, a potom i u logoru, ten Boomovi dodatno preispituju svoju vjeru s obzirom na nove patnje kojima su izloženi. U ovom dijelu se i eksplicitnije prikazuje tortura i nasilje, prisilni rad, stanje u logorskim barakama, nedostatak hrane, bolesti, hladnoća itd. Na kraju filma pojavljuje se i stvarna Corrie ten Boom. Govori o tome da je puštena iz logora zahvaljujući birokratskoj pogrešci taman prije nego su žene njene dobi ubijene. Njeno logoraško iskustvo odvelo ju je svjedočiti u više od 60 zemalja k svima koji su je željeli saslušati. Teška i spora tema, moralne dileme, dijalози i scene nisu baš privlačan materijal čak niti za najzainteresiranije gimnazijalce. Film bi ipak mogao poslužiti za nastavu Etike, Vjeronauka ili čak Filozofije.

Sophie's Choice (1982.) – Sofijin izbor



Trajanje: 151 minuta. Film po poznatom literalnom predlošku glumom je obilježila vrhunska Meryl Streep. Za tu je ulogu dobila i nagradu Oscar za najbolju glumicu. Stariji učitelj prepoznat će i mnoge druge glumce u usponu koji su bili dio ove psihološke drame. Film zbog brojnih jezičnih eskapada, prikaza posljedica PTSP-a, nasilja i smrti definitivno nije primjeren za prikazivanje u školi. Kroz film se prati miješanje ljubavne priče sa scenama, tj. bljeskovima sjećanja glavne protagonistice na događaje u logoru smrti Auschwitzu. U finalu

filma doznajemo što zapravo znači naslov filma. Sofija na ulaznoj selekciji u Auschwitz II od njemačkog časnika dobije nehumanu mogućnost odabira jednog djeteta koje može s njom ući u logor. Osmogodišnja Eva poslana je u Krematorij II, a tek nešto stariji Jan ulazi u logor. Plavokosi i plavooki dječak koji govori njemački jezik možda, prema Sofijinom mišljenju, ima šanse postati dio Lebensborn programa. No Sofija gubi i kontakt sa sinom pa njegova sudbina ostaje nepoznata. Plač djevojčice koju odnosi njemački vojnik i agonija majke koja je uzviknula *Nehmen Sie mein kleines Mädchen!* (Uzmite moju malu djevojčicu!) lede krv u žilama. Posebno kod svakog roditelja.



Swing Kids (1993.) – Djeca swinga



Trajanje: 112 minuta. Napomenimo odmah da ovo zapravo nije film o holokaustu nego o njemačkom otporu koji nam je zapravo prilično nepoznata priča. Priča je to o tri mladića koji vole američku dekadentnu glazbu i ples u vrijeme nacizma krajem tridesetih godina prošloga stoljeća. Već u prvih pet minuta vidimo mladiće koji plešu i pri povratku s izlaska non-šalantno uriniraju po nacističkim plakatima. *Radnju* im prekida Gestapova potjera za nepoznatim muškarcem koji umjesto da bude uhvaćen bira smrt skokom s mosta. Scenarist je ideju za film uzeo iz stvarnosti, tj. na temelju relativno oskudnih saznanja o *Swing-Jugend* (swing mladeži). Swing-Jugend bila je krajem tridesetih i početkom četrdesetih tipična subkultura mladih. Urbana mladež iz gornjeg srednjeg i dobrostojećeg sloja slušala je i plesala swing. Mladići su puštali dužu kosu i nosili karirano suprotstavljajući se tako kratko ošišanim pripadnicima crno obučene Hitlerove mladeži. Swing zapravo nikad službeno nije bio zabranjen, ali kako je rat odmicao, plesnjaci su otkazivani i, naposljetku, nakon staljingradskog poraza, zabranjeni Himmlerovom odlukom. Swing-Jugend najviše je bio vezan uz Berlin, Hamburg i Bremen. Nakon što su od 1941. novačeni sve mlađi vojnici, subkultura je poprimila i određen politički zamah kao službeni otpor nacizmu. Zbog podjele protunacističkih letaka u kolovozu 1941. uhićeno je oko 300 *swingovaca*. Dio vodeći swingovaca završio je 1943. u logoru Moringen. Te su se godine u Hamburgu povezali i s pokretom Bijela ruža, no do prave suradnje zbog nacističkih uhićenja nije došlo.



Vratimo se radnji filma. Peter (Robert Sean Leonard poznatiji kao najbolji prijatelj dr. Housa) i Thomas (Christian Bale) uskoro ulaze u redove Hitlerove mladeži što ih zabavlja jer naciste mogu podrivati iznutra. Noćima plešu, danima paradiraju. U jednoj od ranijih scena suprotstavljaju se pripadnicima Hitlerove mladeži koji cipelare nekog mladića. Swingovci zbog duže kose misle da je netko *njihov*, a nakon saznanja da se radi o Židovu, pokazuju priličnu indiferentnost. Film nema nijansirane likove i nacisti ispadaju priprosti čovječuljci koje je lako prevariti. Thomas prema kraju filma zaista i postaje nacist, dok Peter do samog kraja ostaje *swingovac*. U završnoj sceni, dok ga odvoze kamionom, Peter pjeva swing dok ga (ipak prijatelj) Thomas pozdravlja uzdignute desnice uz poklik *Swing heil*. Premda nije posebno kvalitetan, film bi se eventualno mogao koristiti za pitanja otpora nacizmu u poučavanju srednjoškolskih učenika.

Schindler's List (1993.) – Schindlerova lista



Trajanje: 195 minuta. Film *Schindlerova lista* ultimativni je film o holokaustu koji u više od tri sata trajanja pokriva cijelu kompleksnost teme. Usudio bih se reći da vjerojatno nema učitelja Povijesti koji ga nije pogledao. Ili se barem nadam da je tako. Ne samo zbog minutaže, već i zbog eksplicitnih scena nasilja film ne bih preporučio u školskim okvirima. Ili barem ne u redovnim aktivnostima i ne za učenike mlađe od 16 godina. U filmu se brutalno i direktno prikazuje progon, nasilje i ubojstva od geta do logora. Likovi su nijansirani i slojeviti počevši od samog Oscara Schindlera koji kontinuirano pliva između antagonista i protagonista. Premda je film uglavnom crno-bijeli, prikazani ljudi i događaji to nisu. Vjerujem da nema potrebe prepričavati radnju. Inicijativu za film je već 1963. pokrenuo Poldek Pfefferberg, jedan od *šindlerovih Židova*. Od 1982. je navodno na tjednoj bazi nazivao Spielbergov ured kako bi ga nagovorio na snimanje filma. Vjerujem da je film nama u Hrvatskoj dodatno poznat po sudjelovanju Branka Lustiga, jednog od producenta filma s epizodnom ulogom na samom početku radnje. Film je dobio sedam Oscara kao i brojne druge nagrade.

Anne no Nikki (1995.) – Dnevnik Anne Frank



Trajanje: 102 minute. Ovo je poseban film već po samoj formi – japanska anime. Film je besplatno dostupan na *Youtuben* uz engleske titlove. Film je naišao na pozitivne kritike na zapadu uz pohvale za historiografske prikaze i pridržavanje Annine priče. Mnogi su, uključujući i poznatog lovca na naciste Simona Wiesenthala, izrazili nadu kako će ovakav animirani prikaz temu dodatno približiti djeci Annina uzrasta. Osim što je anime vrlo specifična forma, animacija takve vrste u današnje vrijeme izgleda prilično skromno. Odrasli bi vjerojatno mogli sa zanimanjem pogledati cijeli film unatoč lošim kritikama poznavatelja anime. Kritičari zamjeraju upravo pokušaj hiperrealističnog prikaza likova (uvjetno rečeno) i previše kadrova koji podsjećaju na dokumentarne scene. Zamjeraju i sporost priče te čudan odabir kadrova. Četiri godine kasnije film je u internacionalnoj verziji skraćen na 87 minuta, preuređene su scene, promijenjena naracija i glazba. Ta je verzija dostupna na francuskom i engleskom jeziku. Film koji na dosadan način prepričava Annin dnevnik teško da će privući učenike. Čak ni scene invazije na Normandiju kad obitelji Frank i von Pels slušaju radio ne pomažu. Film završava racijom u kojoj su svi odvedeni u nizozemski zatvor i potom uz prikaz Annina dnevnika ispisuju podatke o tome stradali i preživjeli skrivačima.



Bent (1997) – Izopačeni



Trajanje: 105 minuta. Još jedan od filmova s danas poznatim glumcima koji su se prije više desetljeća tek probijali u filmskoj industriji. Eksplicitnost filma zapravo nam može predstavljati dobar izgovor za ne ulazak u temu odnosa nacista prema homoseksualcima. Film je u hrvatskom prijevodu nazvan *Izopačeni* što zapravo prilično nespretno izaziva dodatne konotacije.

Čak bismo mogli reći da reproducira nacistički narativ. Film je zapravo ekranizacija brodvejske predstave koja se izvodila od 1979. godine. Zaplet ove ljubavne drame prilično je zanimljiv. Max kući dovodi Wolfa, pripadnika SA. I to baš tijekom Noći dugih noževa, tijekom obračuna SS-a s tad nadmoćnim SA-om. Na čelu SA bio je Ernst Röhm, inače redovni gost barova za homoseksualce i transvestite. Röhm je ubijen 1. srpnja 1934. tijekom Noći dugih noževa. Max i njegov partner Rudy skrivaju se pred progonom sve dok ih Gestapo ne uhiti i strpa na vlak prema logoru Dachau. Stražari prisile Maxa da nasmrtno ispobija Rudija kako bi se spasio. Max ulaskom u logor radije bira žutu zvijezdu od ružičastog trokuta. U logoru se ponovno zaljubi i novi partner ga ohrabruje da sam sebi prizna svoju osobnost. U gotovo erotskoj sceni dvoje zaljubljenih logoraša se verbalno, bez dodira, dovode do vrhunca. Film završava Maxovim samoubojstvom na električnoj žici. Epizodnu ulogu ima i Mick Jagger koji glumi *drag queen* Gretu.



Train de vie (1998.) – Vlak života



Trajanje: 103 minute. *Vlak života* izvrsna je rumunjsko-francuska tragikomedija. Seoska luda Schlomo u nekom istočnoeuropskom shtetlu (gradiću) dobije ludu ideju: probajmo se spasiti samostalnim organiziranjem transporta. I tu kreće crnohumorno ludilo organizacije i provedbe navodnog transporta Židova u neki logor. Obilje humorističnih upadica i korištenja jidiša kako bi se pojačao dojam. Film je stavljen na tržište na francuskom i njemačkom jeziku pri čemu je gledanje filma upravo na njemačkom prava poslastica. Na kraju vlak prelazi njemačko-sovjetsko bojište, a njegovi se putnici razmiliše po SSSR-u, Americi i Palestini. No posljednja scena Schloma u logoraškom odijelu iza bodljikave žice budi sumnju u sretan kraj. Uloga Schloma je inače ponuđena Robertu Benigniju, koji je ipak radije odabrao pisanje priče za *Život je lijep*. Poneke scene i gotovo cijeli osjećaj filma kao da kombinira *Tko pjeva, zlo ne misli* i *Guslača na krovu*. Prateća glazbena pozadina zvučat će vam odnekud poznato. Komponirao ju je Goran Bregović. Film eventualno mogu pogledati srednjoškolci (ima ponešto golotinje) premda bih ga prije dao u ruke Hrvatima nego povjesničarima.



The Pianist (2002.) – Pijanist

Trajanje: 143 minute. Izvrstan i brutalan film koji prati borbu za preživljavanje Władysława Szpilmana, poljsko-židovskog pijanista. U filmu su prikazane sve poteškoće preživljavanja i skrivanja Židova u Varšavi od nacističke okupacije do sovjetskog oslobođenja. Uz Szpilmana vrijedi istaknuti i lik Wilma Hosenfelda, časnika Wehrmachta, koji u stvarnosti nije pomogao samo pijanistu već i nekolicini drugih Židova i Poljaka. Preminuo je u sovjetskom zarobljeništvu 1952. g. Film je težak i eksplicitan, ali ga je moguće iskoristiti za srednjoškolce izvan redovne nastave.

Sorstalanság (2005.) – Bez sudbine

Trajanje: 140 minuta. Mađarska igrana ekranizacija poluautobiografske grafičke novele *Sorstalanság* Nobelovca Imre Kertésza. Film prati život četrnaestogodišnjeg (i pol kako dodaje maćeha na početku filma) mađarskog Židova Györgya Kövesa od Budimpešte preko logora Auschwitz i Buchenwald. U prvome dijelu filma rođaci okupljeni u obiteljskom stanu, propisno označeni Davidovim zvijezdama, raspravljaju o nevjerojatnosti postojanja strašnih logora. Györgyjev otac mora se javiti vlastima, odnosno u radni logor u Njemačkoj što pred dječaka stavlja nove obaveze odraslog Židova. Primjerice, naučiti hebrejske religijske tekstove, dok mu pogled bježi na simpatiju na stubištu. A za večeru je svinjetina – jedino što su mogli pribaviti na crnom tržištu. Odlaskom oca György preuzima ekonomsku brigu o obitelji te radi kao zidar u nekoj budimpeštanskoj tvornici. No jednog jutra žandari pretresaju autobus, uhićuju dječaka i ostale Židove. Transportiraju ih u Birkenau gdje se na selekciji György predstavlja kao šesnaestogodišnjak.



U jednoj od scena logoraši tijekom prozivke raspravljaju o oznakama i vrstama logoraša što daje zanimljiv uvid u međusobne odnose i podjele unutar logora. Prikazani su radni dani logoraša i drugi detalji logorske svakodnevice. Npr. prilikom pranja ga stariji logoraš upozorava da mora oprati i penis jer se i tamo zadržavaju uši. Ili primjer iščekivanja večernje juhe u kojoj jedan od logoraša čak pronalazi cijeli komadić mesa. Petorica mladića ga zadivljeno promatraju. Žudnja za hranom, snalaženje i skrivanje hrane pred drugima obilježava centralni dio filma. Ima tu i nereálnih scena poput zadirkivanja i lovica neposredno uz logorsku žicu. Već totalno ispijenog Györgyja prevoze u Buchenwald. Tu dočekuje oslobođenje od strane američke vojske. Grupa Mađara spušta se Njemačkom na putu kući i pri zaustavljanju u Dresdenu svjedočimo naslađivanju nad ruševinama i sudbinom *naroda gospodara*. Po povratku u Budimpeštu u jednoj sceni u tramvaju stariji muškarac mu govori da je sretan što je preživio strahote logora. Na pitanje kako što osjeća pri povratku u rodni grad György odgovara samo jednom riječju – mržnju. Vraća se do roditeljskog stana, zvonu na vrata, ali ga nova stanarka ne pušta unutra. Srećom, susjedi Židovi ga prepoznaju, zovu u stan i nude hranu. Ne odgovaraju mu na pitanje o novim stanovnicima njegova stana, ali mu daju informacije o smrti oca, majci koja je preživjela i o maćehi koja se preudala. U finalnom monologu György gleda pozitivno u budućnost, u mogućnost da bude liječnik ili inženjer kako što je majka jednom rekla jer je sad već preživio grozote koje se mogu dogoditi. Iako ima određenih teških scena, film bi se mogao koristiti sa srednjoškolcima.

The Counterfeiters (2007.) – Krivotvoritelji



Trajanje: 98 minuta. Početna radnja ove austrijsko-njemačke drame odvija se neposredno po završetku rata u hotelu u Monte Carlu gdje Salomon Sorowitsch živi raskošno, kocka, pije i zavodi Francuskinju (ima djelomično nagih scena). Sve usluge plaća gotovinom. Ljubavnica uočava tetoviranu brojku na njegovoj podlaktici i podsjeća ga na logoraške dane. Radnja se tu vraća u Berlin 1936. godine gdje je Solomon već poznati krivotvoritelj novaca i dokumenata. Nakon uhićenja dospijeva u logor Mauthausen gdje ne preza i od nasilja prema drugim logorašima kako bi ostvario bolju poziciju. Igrom slučaja njegov je crtež pronašao čuvar i otad logoraš br. 75517 za dodatnu hranu portretira svoje čuvare i njihove obitelji. Pet godina kasnije prebacuju ga u posebnu jedinicu u logoru Sachsenhausen. Tu postaje član ekipe krivotvoritelja u nacističkoj Operaciji Bernhard. Cilj operacija bila je proizvodnja lažnih britanskih funti s ciljem rušenja gospodarstva Velike Britanije. Procjenjuje se da su do završetka rada 1945. proizveli između 132,6 i 300 milijuna funti. Proizvodili su i dolare, ali znatno slabije kvalitete. U sceni dočeka u Sachsenhausenu krivotvoriteljima se dodjeljuju *nova* civilna odjeća i obuća. No na rukavima uočavaju ceduljice na kojima stoji ime vlasnika i riječ Auschwitz. Za razliku od drugih logoraša krivotvoritelji u barakama 18 i 19 imaju civilna odijela, sapun, redovito tuširanje, bolju hranu i druge privilegije. Primjerice, za nagradu nakon što im je engleska banka potvrdila originalnost novčanica od 5, 10 i 20 funti krivotvoritelji dobivaju stol i opremu za ping-pong. Glavni je cilj proizvesti što savršeniju kopiju i o tome im ovisi budućnost. Salomon odbija prijedlog pobune od prijatelja komunista jer je i jedan novi preživljeni dan bolji od metka. Želja za životom ipak je jača od slanja poruke.



U jednoj od scena jedan o krivotvoritelja pokušava samoubojstvo rezanjem žila jer je u hrpi originalnih putovnica pronašao dokumente svoje djece ubijene u Auschwitzu. Dok mu liječnik pokušava spasiti život, hrabri ga porukom da je preživljavanje zapravo pobjeda nad nacistima. Logorska priča završava bijegom SS-a i logoraškim preuzimanjem logora. Tad se priča ponovno vraća u Monte Carlo gdje Salomon pod svaku cijenu nastoji u kockarnici izgubiti što više dolara. Sad je jasno da se radi o falsifikatima. Premda je priča temeljena na sjećanjima Adolfa Burgersa i govori o stvarnim događajima, zbog eksplicitnih scena nasilja film ipak nije primjeren za korištenje u školama.

La vita è bella (1997.) – Život je lijep



Trajanje: 106 minuta. Ovaj talijanski film pravo je remek-djelo u kojem se kombinira humor i melodrama kako bi se ispričala priča o obitelji Orefice u koncentracijskom logoru. Film delikatno balansira tragediju holokausta sa snagom ljubavi i ljudskom otpornošću, što ga čini prikladnim za starije tinejdžere. Film se djelomično bazira na sjećanjima Rubina Romea Salmoneja koji je sjećanja na Auschwitz opisao u knjizi *Na kraju sam pobijedio Hitlera* te na sjećanjima iz Bergen-Belsena u kojem je otac Roberta Benignija, glavnog glumca i redatelja filma, proveo dvije godine. Nasilje se u filmu najčešće tek indirektno insinuiru. Film se može preporučiti za učenike srednjih škola.

The Boy in the Striped Pajamas (2008.) – Dječak u prugastoj pidžami

Trajanje: 94 minute. Ovaj film nudi pogled na holokaust kroz oči osmogodišnjeg dječaka Bruna. Bruno je sin SS-ovca kojem je povjerena uprava logora. Taj dio radnje kao i poneke scene poznavatelje će holokausta asociirati na Rudolfa Hössa, zapovjednika Auschwitza, koji je s obitelji živio u kući na samom rubu logora Auschwitz I. Poslije rata Höss je osuđen i obješen nedaleko od te kuće, na putu prema Krematoriju I. IHRA preporuke posebno adresiraju ovaj film: Roman i film Dječak u prugastoj pidžami često se koriste u nastavi engleskog jezika. Iako priča može pobuditi zanimanje učenika, detalji i pripovijedanje knjige i filma nisu vjerni povijesnim činjenicama te stvaraju lažne dojmove o žrtvama, počiniteljima i ključnim mjestima. Istraživanje ovih problema te usporedba s povijesnim izvorima i dokazima može biti osnova za poticanje kritičkog osvrta kod naprednih učenika, ali je vjerojatno da će učenici s malo ili bez prethodnog znanja steći dezinformacije o holokaustu koje nikad neće biti izazvane, a još manje odučene. Primjerice, scene u kojima se Bruno kroz šumarak približava žici ograde preko koje bez problema komunicira s malim logorašem Shmuelom. Njegovo logoraško odijelo podsjeća ga na pidžamu. Krajem filma Bruno čak iskopa prolaz ispod žičane ograde i ulazi u logor što totalno banalizira stvarnost. Film prikazuje holokaust kroz nevine oči djeteta što je kontroverzan izbor jer je holokaust uključivao ekstremna djela nasilja. Njegovo predstavljanje iz perspektive djeteta može se smatrati minimiziranjem pravog užasa događaja. Neki kritičari tvrde da su likovi u filmu prikazani na pojednostavljen i jednodimenzionalan način, što može pridonijeti nedostatku nijansi u razumijevanju motivacije i djelovanja pojedinaca tijekom holokausta. Prikazivanje nacističkih likova u filmu kritizirano je jer nije zadubljeno u ideološke pozadine i motive koji stoje iza njihovih postupaka. Najdojmljiviji je petominutni prikaz evakuacije baraka, tjeranje dječaka i muškaraca u plinsku komoru, svlačenja, ubacivanja ciklona B u komoru, vriskova i lupanja po vratima plinske komore.

Defiance (2008.) – Prkos

Trajanje: 137 minuta. Radnja ove ratne drame zasnovane na istinitoj priči odvija se u šumama Bjelorusije gdje su braća Tuvia, Zus, Aron i Asael pokrenuli židovski partizanski odred. Otpor koji su pružali protiv nacističke okupacije izaziva sukobe među braćom, ali i s drugim bjeguncima koji se bore za preživljavanje i slobodu. U filmu se istražuju teme hrabrosti, vjernosti obitelji te različitim oblicima otpora. Slojeviti likovi nude uvid u snagu ljudske volje i želje za preživljavanjem usred strašnih okolnosti tijekom rata. Zanimljivo je vidjeti da su kod sovjetskih vojnika antisemitski stavovi gotovo istovjetni onim nacističkim. Do kraja rata pokret braće Bielski spasio je oko 1200 Židova koji su u šumi izgradili bolnicu, jaslice i školu. Jedan od braće poginuo je, a preostala su trojica emigrirali u SAD. Zbog eksplicitnih prikaza nasilja film nije preporučljiv za korištenje u školama.

Inside Hana's Suitcase (2009.) – Unutar Hanina kovčega

Trajanje: 75 minuta. Ovo je zapravo dokumentarno-igrani film koji istražuje tragove prošlosti putem jednog posebnog predmeta – kovčega. Priča počinje kad Fumiko Ishioka, direktorica Židovskog muzeja u Tokiju, dobiva kovčeg iz Auschwitza s napisanim imenom Hana Brady. Fumiko odlučuje istražiti pozadinsku priču kovčega i pronaći tragove Hane Brady, djevojčice koja je bila žrtva holokausta. Dok film otkriva Haninu priču, paralelno prati i suvremeni put traganja Fumiko i njezinih suradnika. Kroz istraživanje otkrivaju potresne detalje o Hani i njezinoj obitelji te se pokušava rekonstruirati njihov život. Kombinirajući arhivske materijale, intervju s preživjelim logorašima i suvremene elemente, film duboko dira u ljudsku dimenziju tragedije holokausta naglašavajući važnost sjećanja i educiranja o strahotama prošlosti. Film je pogodan i za korištenje u osnovnoj školi.



Lea i Darija (2011.)

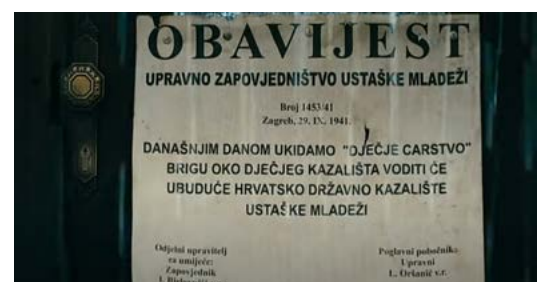


Trajanje: 101 minuta. Film počinje scenom u kojoj ostarjela Darija 2010. godine razgovara sama sa sobom, odnosno sa zamišljenim Leinim glasom. Radnja se potom prebacuje u 1940. godinu u Zagreb. Kombinacijom poneke arhivske filmske scene, imitacijom filmskih žurnala i igranim scenama prati se razvoj umjetničkog talenta Lee Dajč. U filmu se odlično kombiniraju elementi mjuzikla i dramske scene. Mlada Klara Naka odradila je fantastičan posao uživljavanjem u ulogu glumice, pjevačice i plesačice Lee. Simpatična je i kombinacija štokavštine, zagrebačke kajkavštine, ponešto njemačkog i još nekog drugog jezika. Cijela priča prije dolaska nacista i ustaša zapravo djeluje i previše idealističko, skoro *diznijevski* bajkovito. Zato i kritičari za izmišljenu priču o Židovki Lei Dajč i Njemici Dariji Gasteiger pišu da to *nije ratna drama, nego gotovo eskapistički povijesno-glazbeni film*. U svojoj kritici Jurica Pavičić piše da se radi o malograđanskoj fantaziji koja sadrži sat i pol muzike i stepa nakon čega se u deset minuta ovlaš prikazuje jedan genocid (Židova) i jedno etničko čišćenje (Nijemaca). Dolaskom ustaša spominju se zakonske odredbe protiv Židova i uvođenje *židovskog znaka*, a i sama obitelj Dajč se sprema preseliti. Nije izvidno što se zapravo događa, tj. razlozi selidbe, niti su imenovani nositelji i provoditelji tih odredbi. I onda se useli simpatičan mladić koji se zeza sa Sašom, Leinim mladim bratom. To useljenje je izgleda malo nezgodno, ali zapravo ne izaziva neke znatno vidljive emocije. U sljedećoj sceni profesorici u školi je pomalo nezgodno što Lea neće moći pohađati nastavu, ali su sve učenice odmah bile spremne učiniti sve što treba kako bi joj pomogle. Lea se potom vraća s razgovora s ravnateljem i nasred razreda iznenada na bijelu košulju prikopčava znak Ž. I tek tu slijedi prva tužna scena kad je gotovo u suzama napustila školu.



U sljedećoj sceni spominje se (neimenovani) kardinal koji odobrava prelazak Židova na kršćanstvo. Bez da ulazimo u različita tumačenja tog odobrenja (*zamrzni na židovsku nevjeru i odbaci hebrejsko praznovjerje*, citirajući svećenika u filmu) spomenimo samo faktografsku netočnost jer je Stepinac kardinalom imenovan 1952. g. I taj čin krštenja u crkvi za mladog gledatelja neće izazvati nikakvu nedoumicu u ispravnost postupka, premda vidimo *minitrzaj* neugode kod Leinih roditelja. Roditeljima je neugodno jer ih ustaše legitimiraju na ulici, ali Lei dolazi prijateljica i stiže opskrba svježeg sira. Izgleda da je jedina neugodnost što Lea iz prikrajka promatra *useljenika*, mladog pripadnika Poglavnikove osobne straže, kako se brije gol do pojasa. I onda mu zapleše za što je nagrađena njegovim nestašnim osmijehom. U sljedećem kadru djeca u Dječjem carstvu nastavljaju stepati nakon čega u sljedećem kadru neki ljudi u mantilima i ustaše na ulici pucaju na nekog. I u nekoliko sljedećih sekundi iz prikazane Obavijesti doznajemo o zatvaranju Dječjeg carstva i prenamjeni kazališta u rukama ustaške mladeži.

Slušajući pismo u kojem se Lea zaklinje služiti domovini kako bi stekla arijeviski status, mogli bismo steći i potpuno krivi dojam. I onda



je početkom druge polovice filma Lei zabranjen ulaz u HNK i u toj se sceni vidi kako ustaše odvođe pretučenog muškarca. Mladi ustaša, gost obitelji Dajč kojeg nikad ne vidimo u uniformi, potom prosi petnaestogodišnju Leu kako bi joj pomogao. Lein otac ga zbog toga proglašava herojem i u istoj sceni se oprašta od obitelji kako bi otišao u skrivanje. Dok otac baca posljednji pogled na osvijetljeni prozor obiteljskog stana, iz istog dopire vesela klavirska melodija i Leino pjevanje. Mladi ustaša pojavljuje se u uniformi tek prije odlaska na ruski front. Lea je svog zaručnika ispratila u suzama. Dotad smo dva puta mogli čuti spomen Poglavnika, ali ga se ne imenuje kao što se niti ne spominju ustaše. I onda u 88. minuti Leina prijateljica ponovno nosi zadaću, no na vratima stana pojavljuje se njemački vojnik izjavljujući da je obitelj Dajč otišla na ljetovanje. U sljedećoj sceni smo u nekoj baraci, vidimo lice zagrebačkog (neimenovanog) rabina i druge ljude s oznakama Ž. Lea s bratom i majkom sjedi na podu i tu opet na majčinu nježnost reagira blagim osmjehom. A tad slijedi posebno zbunjajući trenutak u kojem *hrvatski Nijemci* bježe pred partizanima uz *arbinske snimke*. Lein glas spominje *uvijek dobro organizirane folk-sdojčere*. I kadar se prebacuje na staru Dariju, na 2010. godinu u Innsbrucku, gdje gleda snimku i prepoznaje majku, oca i sebe. I premda joj glas djevojčice govori da joj se javlja Lea, Darija tvrdi da je se ne sjeća. Slijedi scena zatvaranja dvaju stočnih vagona, kretanja vlaka i ruke koje mašu kroz prozorčić isprepleten bodljikavom žicom. Lea s bratom i majkom u ne previše natrpanom vagonu, okruženi drugim Židovima. Vlak stane, a Lea pomakne nekakvu kutiju na kojoj je dotad sjedila kako bi pogledala kroz prozor vagona. I onda pogleda pejzaž i osmjehne se.



Gotovo spokojna idila. Otplēše joj par step koraka, zamišlja Dariju uz sebe i na to se sruše zidovi vagona. I zapravo negdje usred livade cijela Leina družina odrađuje posljednji nastup na sceni izrađenoj od stočnog vagona. I tek u odjavnoj špici doznajemo da se majci Ivki i bratu Saši gubi trag u Auschwitzu, dok je Lea umrla u vlaku. Kraj. Premda možemo reći da ne treba sve eksplicitno prikazati ili reći, ovdje se čini da je stvarno premalo rečeno. Za eventualnu upotrebu u nastavi trebalo bi doista secirati scene kako bi se pojasnio kontekst kojeg učenici bez toga ne mogu prepoznati. Film je možda pogodan za pregled na satima Hrvatskog jezika uz znatnu dodatnu pripremu.

In Darkness (2011.) – U tami



Trajanje: 144 minute. Radnja ovog poljskog filma temelji se na stvarnim događajima i prati Leopolda Soche, radnika kanalizacije u okupiranoj Varšavi. Socha slučajno otkriva skrivalište skupine Židova u podzemnim kanalima. Unatoč svojoj početnoj nevoljkosti Socha pristaje štititi ih u zamjenu za novac. No kako vrijeme prolazi, razvija se snažna veza između njega i ljudi koje skriva. Film istražuje dubine ljudske psihologije i postavlja pitanja o moralnosti, hrabrosti te granicama između sebičnosti i nesebičnosti. Socha se suočava s unutarnjim sukobima dok ga ratna stvarnost gura prema izuzetnim postupcima hrabrosti. Film istražuje teme ljudske hrabrosti, solidarnosti i moralnih dvojbi u okrutnom okruženju rata. Uključuje prikaze sukoba, represije i teških uvjeta života u getu, no potencijalno bi se mogao koristiti pri kraju srednje škole.

Wunderkinder (2011.) – Nadarena djeca



Trajanje: 96 minuta. Radnja ove nizozemsko-njemačke glazbene drame smještena je u Ukrajini i prati priču triju iznimno nadarenih glazbenika: dvoje židovske djece i mladog Nijemca. Iako su različiti po podrijetlu, oni su nerazdvojni prijatelji zbog svoje strasti prema glazbi. Njihov svijet dolazi u opasnost kad nacistička Njemačka zauzme Ukrajinu.

Usred rata njihovo prijateljstvo, obitelji i glazbene karijere suočavaju se s ozbiljnim izazovima. Unatoč ratnim nepravilnostima i proturječnostima ovi mladi virtuozni pokušavaju očuvati svoju umjetničku strast i prijateljstvo. Film istražuje moć umjetnosti da poveže ljude i premosti društvene razlike čak i u najtežim vremenima. Film se potencijalno može koristiti i u osnovnoj školi.

The Book Thief (2013.) – Kradljivica knjiga



Trajanje: 130 minuta. Ova lijepa ratna drama sadrži elemente fantastije. Radi se o adaptaciji istoimenog romana Markusa Zusaka. Radnja se odvija u Njemačkoj tijekom Drugog svjetskog rata i prati život djevojčice Liesel Meminger. Nakon što su njeni roditelji odvedeni od strane nacističkog režima, Liesel dolazi živjeti kod usvojiteljske obitelji u malom njemačkom gradu.

Glavna je tematska nit filma Lieselina strast prema knjigama i njen odnos s ljudima oko sebe, uključujući i Maxa, mladića kojeg njeni usvojitelji kriju u svojoj kući jer je Židov. Liesel otkriva snagu riječi i knjiga u vremenima sukoba i traume. Film istražuje teme ljubavi, prijateljstva, hrabrosti i otpora protiv nepravde. Priča se prikazuje kroz perspektivu Smrti, koja djeluje kao pripovjedačica, dajući poseban ton i perspektivu na događaje. Film istražuje ljudsku snagu da pronađe ljepotu i humanost čak i u najmračnijim vremenima. Film je pogodan i za osnovnu školu.



Son of Saul (2015.) – Saulov sin



Trajanje: 107 minuta. Ova mađarska ratna drama smještena je u logor Auschwitz. Glavni lik, Saul Ausländer, član *Sonderkommando*, radi u krematoriju gdje otkriva tijelo dječaka za kojeg vjeruje da mu je sin. Unatoč opasnostima i brutalnosti okoline Saul odlučuje pronaći svećenika kako bi održao židovski pogreb za dječaka. Radnja prati njegovu očajničku misiju tijekom

dana i pol, pružajući gledateljima intiman pogled na stradanje i ljudsku snagu u središtu nacističke brutalnosti. Film je primio mnoge pohvale zbog svoje snažne naracije, vizualnog stila i emotivne dubine. Film je primio mnoge nagrade uključujući i nagradu Oscar za najbolji film na stranom jeziku. Prikazi mučenja, smrti i patnje ljudi u logoru vrlo su snažni i predstavljaju snažan argument protiv korištenja filma u školi.

Denial (2016.) – Poricanje



Trajanje: 110 minuta. Britansko-američka proceduralna drama temeljena na istoimenom memoaru Deborah Lipstadt. Radnja filma prati stvarni sudski slučaj iz 1996. godine u kojem je povjesničarka Deborah Lipstadt tužena za klevetu od strane britanskog negatora holokausta Davida Irvin-

ga. Irving tvrdi da je Lipstadt klevetala njegovu reputaciju kao povjesničara tvrdeći da je negirao holokaust. Film prati napore Lipstadt i njezinog pravnog tima kako bi dokazali istinitost njezinih tvrdnji pred britanskim sudom. Sama rasprava istražuje ne samo povijesne činjenice vezane uz holokaust, već i pravne izazove suočavanja s negacionizmom. Film naglašava važnost istine, slobode govora i borbe protiv revizionizma povijesti. Film je usredotočen na argumentaciju i dokazivanje istine pred sudom, bavi se uglavnom pravnim i povijesnim aspektima, bez eksplicitnih scena koje bi mogle biti neprikladne za učenike. Drugo je pitanje može li ovakva drama prikovati učenike za stolice kako bi je pogledali do kraja.

Un sac de billes (2017.) – Torba puna sjećanja



Trajanje: 110 minuta. Ova simpatična francuska drama adaptacija je istoimenog autobiografskog romana Josepha Joffoa. Radnja filma smještena je u vrijeme nacističke okupacije Francuske. Glavni likovi su braća Maurice i Joseph, koji bježe od nacističkih progonitelja Židova i pokušavaju preživjeti. Film prati njihovo putovanje kroz različite dijelove Francuske, dok se suočavaju s brojnim opasnostima i izazovima. Braća koriste različite oblike lukavosti i snalažljivosti. U središtu priče je torba s pikulama/špekulama/frenjama koje su simbol djetinjstva i nevinosti, ali i sredstvo koje pomaže braći održati povezanost dok prolaze kroz teške trenutke. Film prikazuje rat kroz oči djeteta i pogodan je za prikazivanje u osnovnoj školi.

Dnevnik Dijane Budisavljević (2019.)



Trajanje: 88 minuta. Radnja filma temelji se na istinitoj priči o Diani Budisavljević, humanitarki koja je tijekom Drugog svjetskog rata u Zagrebu organizirala spašavanje i skrb za djecu židovskog, srpskog i drugog podrijetla. Budisavljević se, kao supruga uglednog diplomata, suočava s užasima rata i holokausta te odlučuje djelovati. Uspostavlja humanitarnu organizaciju koja pruža pomoć i sklonište djeci koja su ostala bez roditelja ili su bila ugrožena zbog rata. Unatoč brojnim izazovima mobilizira zajednicu, surađuje s raznim institucijama te riskira vlastiti život kako bi zaštitila nevine živote. Film istražuje hrabrost i humanost Diane Budisavljević te svjedoči o nevjerojatnoj hrabrosti pojedinca u suočavanju s brutalnošću rata. Stavlja naglasak na važnost humanitarne pomoći i solidarnosti u najmračnijim vremenima. Film sadrži upečatljiva sjećanja preživjelih kao i nekoliko eksplicitnijih izvornih snimki. Film se može iskoristiti u srednjoj školi, a na službenoj web-stranici mogu se pronaći i dodatni materijali.

Masel Tov Cocktail (2020.)



Trajanje: 30 minuta. Izvrstan kratki njemački film koji nam odlično može poslužiti u srednjoj školi. Ne samo na Povijesti već i na Njemačkom jeziku. Dima (Dimitrij Liebermann) rusko-židovski tinejdžer koji živi u Njemačkoj, nađe se uhvaćen u svijetu stereotipa i licemjerja. Sit stalne mikroagresije i diskriminacije s kojom se suočava, Dima izlazi na ulice kako bi osporio status quo. Zapravo nakon što je izazvan na školskom WC udara neistomišljenika i ostatak radnje je zapravo zatvoreni krug u kojem se mora ispiričati za svoj (opravdani) nasilni postupak sve dok situacija ponovno ne završi istom (nasilnom i opravdanom) reakcijom. Kroz niz provokativnih i često duhovitih susreta, Dima prisiljava svoju zajednicu da se suoči s vlastitim pristranostima i predrasudama. Suvremeno režiran i pronicljiv pogled na složenost modernog židovskog identiteta. I posebna prilika za raspravu o opravdanosti ili neopravdanosti nasilja kao rješenja krize (čak i ako si u pravu).

The Survivor (2021) – Preživjeli



Trajanje: 129 minuta. Drama prati priču Harryja Hafta, židovskog boksača koji je preživio holokaust. Haft je rođen u Poljskoj 1925. godine. Nakon što su nacisti okupirali Poljsku, Haft je deportiran u koncentracijski logor Auschwitz. U logoru je bio prisiljen boksati protiv drugih zatvorenika, a za pobjede je dobivao dodatnu hranu i odjeću. Haft je bio vrlo uspješan boksač, a njegove borbe bile su popularne među nacistima. To mu je dalo određenu razinu zaštite, ali je i dalje bio izložen nasilju i smrti. Nakon što su Sovjeti oslobodili Auschwitz, Haft je pobjegao iz logora i pridružio se američkoj vojsci. Nakon rata Haft je nastavio boksati kao profesionalac. U svojoj karijeri osvojio je nekoliko naslova, uključujući i titulu

svjetskog prvaka u teškoj kategoriji. Film je snažna priča o preživljavanju i nadi. Haftova je priča istinita i inspirativna, a film je vjerno prikazao njegove nevjerojatne uspone i padove. Premda sadrži istinitu priču o sposobnosti preživljavanja, film je iznimno nasilan i nije preporučljiv za školsku upotrebu.



Where Is Anne Frank (2021) – Gdje je Anne Frank



Trajanje: 99 minuta. Izraelski animirani i biografski film prati Kitty, imaginarnu prijateljicu Anne Frank. Film počinje s Kitty koja se budi u Amsterdamu i ne zna gdje je. Susreće se s djevojčicom Noor koja joj objašnjava da je Anne Frank bila židovska djevojčica koja se skrivala od nacista tijekom Drugog svjetskog rata. Kitty je šokirana kad sazna da Anne nije preživjela.

Kreće u potragu za Anne i otkriva njezinu priču. Upoznaje se s Anneinom obitelji, prijateljima i ljudima koji su joj pomogli da se sakrije. Kitty također otkriva strašnu istinu o holokaustu, o tome kako su nacisti ubili šest milijuna Židova. Film završava s Kitty koja se vraća u kuću u kojoj se Anne skrivala. Ostavlja Annein dnevnik na mjestu gdje ga je Annein otac Otto pronašao nakon rata. Kitty zna da Anne nikada neće biti zaboravljena i da će njezina priča nadahnuti ljude diljem svijeta. Film je namijenjen mlađoj publici i nastoji prenijeti poruku o važnosti sjećanja na žrtve holokausta. Dobio je pohvale kritike i publike te osvojio brojne nagrade. Krasna animacija svakako je pogodna za prikazivanje u osnovnoj školi.



Prijedlog za citiranje (APA stil):

Hajdarović, M. (2023). Korištenje igranih filmova u poučavanju o holokaustu. *Poučavanje povijesti*, II(2), 38–52.

Koji su vaši favoriti? Što biste još dodali na listu?
Svoje prijedloge pošaljite na casopis@platforma-kljo.com